

WIADOMOŚCI BANKU POLSKIEGO

(Drukowane jako rękopis).

Rok IX.

WARSZAWA, DNIA 30 LIPCA 1932 R.

Nr. 14.

TREŚĆ:

Odznaczenia	str. 135	Uzupełnienie „Spisu formularzy”	str. 135
Ruch służbowy	„ 135	Bilans płatniczy Polski w latach 1930 i 1931	„ 136

Odznaczenia.

Pan Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nadał „Medal Niepodległości” za pracę w dziele odzyskania Niepodległości pp. Stanisławskiemu Leonowi, urzędnikowi Oddziału w Poznaniu, oraz Przybyłowiczowi Ludwikowi, biuraliście Oddziału w Płocku (Monitor Polski Nr. 167 z 13 lipca 1932 r.).

Ruch służbowy.

Zmarli.

Tadeusz Zalesiński, urzędnik Oddziału w Katowicach.

UZUPEŁNIENIE „SPISU FORMULARZY”.

Nowe formularze.

Nr. formularza	NAZWA FORMULARZA	Termin przechowy- wania		Rodzaj formularza	Przeciętna ilość formularza, po- trzebna w Oddziale		U w a g a
		miesię- cy	lat		miesięcz- nie	rocznie	
265	Primanota komisowych czynności	—	3	książka	—	—	W miarę potrzeby
564	Zawiadomienie o wysyłce gotówki przez Kasę Główną Oddziału Głównego do kasy skarbowej	—	1	blok	—	—	Tylko Oddział Główny
565	Kwestjonariusz na wątpliwe banknoty i monety, przesłane do ekspertyzy	—	2	blok	—	—	W miarę potrzeby
701	Zestawienie raportów kasowych Oddziału Głównego	—	5	arkusz	—	350	Tylko Oddział Główny

Unieważnione.

541	Protokół na zatrzymane fałszyfikaty biletów bankowych	—	—		—	—	
545	Koperta do przesyłki zatrzymanych fałszywych biletów bankowych	—	—		—	—	

B I L A N S P Ł A T

(w milionach)

POZYCJE OBRÓTU PŁATNICZEGO	1 9 3 1			
	Przy- chód	Roz- chód	Saldo	
			Przy- chód	Roz- chód
Ogółem	3.095·5	3.095·5	—	—
A. Obrót bieżący	2.369·2	2.337·0	32·2	—
I. Obrót towarowy (wywóz i przywóz (bez wywozu i przywozu własnego W. M. Gdańska) oraz przemysł)	1.686·3	1.477·7	208·6	—
II. Inne pozycje bieżące	682·9	859·3	—	176·4
1) Usługi komunikacyjne kolejowe, morskie i pocztowe	159·8	62·5	97·3	—
2) Przekazy emigrantów, kapitały przywiezione przez reemigrantów i wywiezione przez emigrantów	232·0	16·3	215·7	—
3) Wydatki turystów zagranicznych w Polsce i turystów polskich zagranicą	140·0	193·2	—	53·2
4) Usługi ubezpieczeniowe	60·0	65·0	—	5·0
5) Rozrachunki celne polsko-gdańskie	59·6	81·8	—	22·2
6) Dywidendy, procenty i prowizje	22·3	354·5	—	332·2
7) Inne	9·2	86·0	—	76·8
B. Obrót kapitałowy	527·0	722·2	—	195·2
III. Kapitały krótkoterminowe	187·0	542·1	—	355·1
1) Wzrost zadłużenia w handlu zagranicznym i wzrost wierzytelności w handlu zagraniczn.	—	—	—	—
2) Spadek zadłużenia w handlu zagranicznym i spadek wierzytelności w handlu zagraniczn.	22·9	276·5	—	253·6
3) Wzrost zadłużenia gotówkowego przedsiębiorstw polskich i spłacone kredyty gotówkowe, przez przedsiębiorstwa polskie	—	—	—	—
4) Wycofane wierzytelności gotówkowe przedsiębiorstw polskich i kredyty gotówkowe udzielone zagranicą przez przedsiębiorstwa polskie	59·0	—	59·0	—
5) Wzrost zadłużenia banków i wierzytelności bankowych	—	—	—	—
6) Zmniejszenie wierzytelności banków i spłacone zobowiązania bankowe	41·3	237·9	—	196·6
7) Sprzedaż i kupno papierów wartościowych w obrotach międzybankowych	—	—	—	—
a) papiery krajowe	10·2	23·8	—	13·6
b) papiery zagraniczne	1·6	3·9	—	2·3
8) Wzrost lub zmniejszenie zadłużenia z innych tytułów	52·0	—	52·0	—
IV. Kapitały długoterminowe	340·0	83·0	257·0	—
1) Wzrost zadłużenia państwa i samorządów oraz amortyzacje długów państwowych i samorządowych	219·9	71·0	148·9	—
2) Obligacje i listy zastawne, umieszczone zagranicą, i ich amortyzacja	—	12·0	—	12·0
3) Wzrost udziałów zagranicznych w przedsiębiorstwach polskich i nabyte przez Polaków udziały w przedsiębiorstwach zagranicznych	31·1	—	31·1	—
4) Wycofanie udziałów polskich z przedsiębiorstw zagranicznych	—	—	—	—
5) Ruch kapitałów w oddziałach przedsiębiorstw zagranicznych w Polsce	—	—	—	—
6) Inne	89·0	—	89·0	—
V. Kapitały nieokreślone (salda pozycji, nieuchwyconych statystycznie)	—	97·1	—	97·1
C. Bank Polski	199·3	36·3	163·0	—
1) Wzrost lub spadek rezerw złota	—	36·3	—	36·3
2) Wzrost lub spadek rezerw walutowo-dewizowych	199·3	—	199·3	—

UWAGA: Dane za lata 1927 — 1929 ostateczne, za rok 1930 — tymczasowe, za rok 1931 — nieoficjalne i niekompletne. Pozycje ogólnego obrotu towarowego i kapitałowego różnią się od podanych przez Główny Urząd Statystyczny: pierwsza — wskutek wyeliminowania z obrotu towarowego ruchu złota, druga — skutkiem uwzględnienia kapitałów, nieuchwyconych statystycznie. Ruch złota pochodzenia i przeznaczenia dla Banku Polskiego został zamieszczony, jako oddzielna pozycja, według bilansów Banku.

NICZY POLSKI

złotych)

1 9 3 0				1 9 2 9				1 9 2 8				1 9 2 7			
Przy- chód	Roz- chód	Saldo		Przy- chód	Roz- chód	Saldo		Przy- chód	Roz- chód	Saldo		Przy- chód	Roz- chód	Saldo	
		Przy- chód	Roz- chód			Przy- chód	Roz- chód			Przy- chód	Roz- chód			Przy- chód	Roz- chód
5.031.3	5.031.3	—	—	5.338.6	5.338.6	—	—	5.162.4	5.162.4	—	—	5.073.1	5.073.1	—	—
3.217.1	3.438.0	—	220.9	3.695.9	4.214.8	—	518.9	3.265.2	4.262.3	—	997.1	3.163.0	3.651.3	—	488.3
2.341.3	2.273.7	67.6	—	2.704.8	3.166.7	—	461.9	2.485.1	3.473.1	—	988.0	2.547.3	3.004.8	—	457.5
875.8	1.164.3	—	288.5	991.1	1.048.1	—	57.0	780.1	789.2	—	9.1	615.7	646.5	—	30.8
206.2	82.4	123.8	—	281.4	79.0	202.4	—	247.3	86.9	160.4	—	199.7	96.1	103.6	—
291.5	45.1	246.4	—	277.8	68.7	209.1	—	271.1	61.1	210.0	—	242.7	53.6	189.1	—
157.8	245.3	—	87.5	167.1	164.9	2.2	—	98.3	169.0	—	70.7	71.1	122.0	—	50.9
81.4	88.9	—	7.5	119.8	131.2	—	11.4	14.7	11.7	3.0	—	6.7	5.4	1.3	—
95.3	122.7	—	27.4	105.1	120.8	—	15.7	97.9	102.8	—	4.9	58.4	79.6	—	21.2
30.4	435.9	—	405.5	30.8	410.8	—	380.0	31.6	316.1	—	284.5	17.9	247.4	—	229.5
13.2	144.0	—	130.8	9.1	72.7	—	63.6	19.2	41.6	—	22.4	19.2	42.4	—	23.2
1.559.1	1.590.0	—	30.9	1.419.9	1.051.6	368.3	—	1.751.5	798.3	953.2	—	1.910.1	469.9	1.440.2	—
862.0	1.458.9	—	596.9	1.176.0	847.2	328.8	—	1.424.6	679.0	745.6	—	922.1	374.4	547.7	—
—	—	—	—	55.5	168.1	—	112.6	421.6	19.6	402.0	—	—	—	—	—
50.9	635.2	—	584.3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
713.1	708.1	5.0	—	914.3	600.8	313.5	—	769.0	529.8	239.2	—	725.5	310.7	414.8	—
50.1	18.0	32.1	—	1.2	46.0	—	44.8	17.3	31.5	—	14.2	25.7	16.6	9.1	—
—	—	—	—	138.1	—	138.1	—	136.9	59.3	77.6	—	106.3	—	106.3	—
4.4	33.2	—	28.8	12.5	—	12.5	—	—	—	—	—	9.2	21.8	—	12.6
18.7	20.3	—	1.6	34.2	15.1	19.1	—	69.7	27.8	41.9	—	48.6	19.8	28.8	—
3.2	3.8	—	0.6	2.1	4.6	—	2.5	10.1	11.0	—	0.9	6.8	5.5	1.3	—
21.6	40.3	—	18.7	18.1	12.6	5.5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
134.5	131.1	3.4	—	243.9	202.0	41.9	—	326.9	107.6	219.3	—	614.1	95.5	518.6	—
3.7	99.5	—	95.8	7.1	124.0	—	116.9	167.0	93.7	73.3	—	544.9	94.8	450.1	—
13.7	10.7	3.0	—	58.5	4.7	53.8	—	56.3	11.3	45.0	—	—	—	—	—
105.7	—	105.7	—	130.2	40.6	89.6	—	101.3	—	101.3	—	68.1	—	68.1	—
5.8	6.7	—	0.9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5.6	14.2	—	8.6	47.8	32.7	15.1	—	2.2	2.6	—	0.4	—	0.7	—	0.7
—	—	—	—	0.3	—	0.3	—	0.1	—	0.1	—	1.1	—	1.1	—
562.6	—	562.6	—	—	2.4	—	2.4	—	11.7	—	11.7	373.9	—	373.9	—
255.1	3.3	251.8	—	222.8	72.2	150.6	—	145.7	101.8	43.9	—	—	951.9	—	951.9
141.6	3.3	138.3	—	—	72.2	—	72.2	—	101.8	—	101.8	—	279.6	—	279.6
113.5	—	113.5	—	222.8	—	222.8	—	145.7	—	145.7	—	—	672.3	—	672.3

Bilans płatniczy Polski w latach 1930 i 1931.

Ostatnio zostały opublikowane cyfry bilansu płatniczego Polski za rok 1930. Jednocześnie były dokonane przez p. Mieczysława Smereka na podstawie prowizorycznych obliczeń nieoficjalne próby ustalenia kształtowania się bilansu płatniczego za rok 1931. Jakkolwiek dane za rok ostatni w odniesieniu do ruchu kapitałów są niekompletne, mogą już jednak służyć jako materiał dla ogólnego oświecenia wyrównywania obrotów płatniczych Polski z zagranicą w dobie ostrego kryzysu i porównania ich ze stanem z okresu przełomowego, jakim dla konjunktury gospodarczej Polski był rok 1930. Obraz stosunków pieniężnych Polski z zagranicą w 1930 i 1931 r. w porównaniu z latami 1927/29 przedstawia załączona przed niniejszym artykułem tablica.

Przesilenie w 1930 r., jak i następna jego faza — ostry kryzys gospodarczy w roku 1931, znalazły wyraz w odmiennym — niż w latach poprzednich — kształtowaniu się bilansu płatniczego. Podczas gdy w latach 1927/29 notowano stały wzrost wymiany gospodarczej między Polską a zagranicą oraz bierność obrotu towarowego, wyrównywaną dopływem kapitałów z zagranicy, w latach 1930/31, a zwłaszcza 1931 r., nastąpiły zjawiska wręcz przeciwne: spadek ogólnych obrotów z zagranicą, aktywizacja bilansu handlowego, znaczne spłaty zaciągniętych poprzednio krótkoterminowych zobowiązań wobec zagranicy przy jednoczesnym silnym wzroście bierności salda usług i świadczeń jednostronnych.

Saldo dodatnie z tytułu obrotu towarowego, bez złota, przeznaczonego zarówno dla Banku Polskiego, jak i dla celów prywatnych (obroty pierwszym będą rozpatrywane na innym miejscu, drugim natomiast zostały zupełnie pominięte, zresztą były one bardzo niewielkie) wyniosło w 1930 r. — 68 milj. zł. w 1931 r. — 209 milj. zł., podczas gdy w latach 1927-29 bierność bilansu handlowego sięgała — 457, 988 i 462 milj. zł. Oczywiście wszystkie przytoczone liczby znacznie się różnią od wykazanych przez statystykę handlu zagranicznego, obejmując obroty zagraniczne na całym obszarze celnym Polski, t. j. wraz z Wolnym Miastem Gdańskim, ponieważ stanowią one saldo bilansu handlowego na obszarze monetarnym Polski, t. j. powstały przez odjęcie od ogólnych obrotów — obrotów między W. M. Gdańskim a zagranicą, a dodanie następnie przemytu oraz obrotów między Polską a Gdańskiem, jak również dodanie (do wartości przywozu) lub odjęcie (od wartości wywozu) kosztów przeładunku, opłacanych za obrót towarowy polski w porcie gdańskim, kosztów przewozu towarów z portu do granicy politycznej Polski i w kierunku odwrotnym, oraz zysku kupców gdańskich na pośrednictwie przy tym obrocie. Udział Gdańska w polskim handlu zagranicznym, jak wogóle w całym bilansie płatniczym Polski, oraz przemyt obliczane są szacunkowo. Zaznaczyć tu należy, że dotychczasowa metoda obliczeń dla Gdańska, stosowana od 1923 r., ma być w najbliższym czasie zmieniona, przeto nie jest wykluczone, że przy ostatecznych wyliczeniach dla roku 1931 ustalone obecnie w bilansie płatniczym saldo obrotu towarowego może ulec poważnej zmianie, oczywiście na naszą korzyść.

Aktywizacja bilansu handlowego nastąpiła na skutek silnego spadku importu, który w 1930 r. w porównaniu z 1929 r. zmniejszył się o 28%, a w 1931 r. w porównaniu z 1930 r. — o 34%, przy jednoczesnym utrzymywaniu się na stosunkowo wysokim poziomie eksportu, który w tym samym czasie zmalał tylko o 13% i 23%. Przekształcenie bilansu handlowego z biernego na czynny w dwóch latach ubiegłych, wolnych od nowych zakazów przywozu, jakichkolwiek ograniczeń dewizowych, oraz prawie wolnych od podwyżek celnych, było z jednej strony automatycznym wynikiem zaniku możliwości zakupów towarów zagranicznych na kredyt oraz osłabienia zdolności nabywczej ludności, z drugiej zaś — rezultatem specjalnych zabiegów zarówno polskich eksporterów, jak i czynników rządowych w kierunku podtrzymywania wywozu.

Bilans innych pozycji bieżących, nietowarowych, t. zw. bilans usług i świadczeń jednostronnych, w poprzednich trzech latach prawie zrównoważony, w 1930 r. wykazał przewagę strony biernej nad czynną w wysokości 289 milj. zł., a w 1931 r. — w wysokości 176 milj. zł., co zostało spowodowane przede wszystkim znacznym spadkiem wpływów z tytułu usług komunikacyjnych.

W dziale usług i świadczeń jednostronnych wybitnie dochodowymi pozycjami są emigracja i usługi komunikacyjne. Dochody emigracyjne, na które składają się przesyłki pieniężne emigrantów oraz majątek, przywieziony przez reemigrantów do Polski, w 1930 r. — wobec zwiększonej ilości przekazów z Francji w wyniku intensywnego wychodźstwa w latach 1929-30, kiedy wyemigrowało do Francji 168 tys. osób, czyli więcej nawet, niż w ciągu poprzednich lat czterech — zwiększyły się w porównaniu z 1929 r. o 14 milj. zł. W 1931 r. dochody te były wprawdzie mniejsze o 16% niż w 1929 r., jednak stopień tego spadku — pomimo osłabienia ruchu emigracyjnego — był stosunkowo nieznaczny, mniejszy niżby należało oczekiwać ze spotęgowania się kryzysu światowego, co tłumaczy się masową,

wobec powszechnego wzmaganie się bezrobocia, repatriacją w ubiegłym roku emigrantów (głównie z Francji) wraz z ich oszczędnościami. Jednocześnie zaś z drugiej strony nastąpiło znaczne zahamowanie, zwłaszcza w 1931 r., emigracji do innych krajów, szczególnie zamorskich, do których w 1931 r. wyjechało zaledwie 11·8 tys. osób, wobec 46·6 tys. w 1930 r. i 65·3 tys. w 1929 r., a wskutek tego zmalał wywóz kapitałów przez emigrantów z 69 milj. zł. w 1929 r. do 45 milj. zł. w 1930 r. i do zaledwie 16 milj. zł. w 1931 r. W roku ubiegłym emigracja obejmowała najbliższych członków rodziny dawnych emigrantów, którzy przesyłali przeważnie nawet opłacone przez siebie bilety okrętowe. W rezultacie saldo dodatnie z tytułu dochodów i wydatków emigracyjnych w porównaniu z 1929 r. było wyższe w 1930 r. o 37 milj. zł., w 1931 r. zaś — o 7 milj. zł. i wynosiło 246 milj. zł. i 216 milj. zł.

Należy zaznaczyć, że w przyszłości wobec uniemożliwienia zasilania emigracji nowymi elementami, dopływ przekazów będzie malał, ponieważ łączność z krajem utrzymują przeważnie tylko ci, którzy opuścili go stosunkowo niedawno. Wzrastający odsetek kobiet wśród ogólnej liczby emigrujących — wskaźnik sprowadzania rodzin — oznacza również zrywanie z krajem.

Dochody netto z tytułu usług komunikacyjnych-kolejowych, morskich i pocztowych, wśród których od 80 do 98% stanowią pierwsze, a które pochodzą z przewozów tranzytowych przez terytorjum polskie oraz z przewyżki wpływów nad wydatkami z eksploatacji polskich kolei na obszarze W. M. Gdańska¹⁾, uległy znacznemu zmniejszeniu z 202 milj. zł. w 1929 r. do 124 milj. zł. w 1930 r. i do 97 milj. zł. w 1931 r., czyli o 38% i 52% w stosunku do 1929 r. Spadek ten spowodowany został w 1931 r. całkowicie, a w 1930 r. prawie wyłącznie, skurczeniem się wpływów za usługi komunikacyjne, podczas gdy wydatki za podobne usługi, udzielone Polsce przez zagranicę, były w 1930 r. nawet o parę milionów wyższe niż w 1929 r., a w 1931 zmniejszyły się tylko o 20%.

Wśród rozchodowych pozycji omawianego działu największą stanowią korzyści majątkowe, wypłacane zagranicą w postaci procentów i prowizyj od długów, dywidend i tantjem, zysków przedsiębiorstw zagranicznych oraz kuponów od obligacyj i listów zastawnych. Pozycja ta — w wyniku coraz większego zadłużania się Polski oraz konsolidacji długów wojennych, które przez szereg lat powojennych nie były obsługiwane — do roku 1930 stale wzrastała, osiągając w 1930 r. 436 milj. zł. Dopiero w r. ub., na skutek znacznego zmniejszenia się w ciągu roku 1930 i 1931 krótkoterminowego zadłużenia oraz moratorium Hoovera dla obsługi zobowiązań wojennych, korzyści majątkowe, wypłacane zagranicą obniżyły się, według tymczasowych obliczeń, do sumy 355 milj. zł. Stałe rubryki stanowią tu procenty od zobowiązań państwowych, wypłacane w ciągu ostatnich czterech lat w wysokości około 120 milj. zł. rocznie, procenty od długów samorządowych — około 15 milj. zł. rocznie i kupony od obligacyj i listów zastawnych — około 23 milj. zł., co razem wynosi około 150 — 160 milj. zł. Natomiast wypłaty z tytułu dywidend, tantjem, zysków przedsiębiorstw zagranicznych, procentów od kredytów gotówkowych i towarowych oraz prowizyj są zmienne w zależności od stanu zadłużenia i dochodowości zadłużonych przedsiębiorstw. W 1931 r. łączna suma tych wypłat stanowiła około 200 milj. zł., podczas gdy 1929 r. wynosiła 260 milj. zł., a w 1930 r. — nawet 280 milj. zł.

Polska od swych kapitałów zagranicą, a właściwie głównie od kredytów bankowych, otrzymuje zaledwie 6—9% sum, opłacanych przez siebie z tego tytułu. Dochody te skutkiem obniżenia się wierzytelności wobec zagranicy zmniejszyły się w 1931 r. do 22 milj. zł., podczas gdy w latach 1928-30 wynosiły przeszło 30 milj. zł.

Następną pozycją stale bierną jest przewyżka wydatków turystów polskich zagranicą nad wydatkami turystów zagranicznych w Polsce. W latach 1927-8 przewyżka ta wynosiła 51—71 milj. zł.; w 1929 r. wyjątkowo bilans turystyki był zrównoważony, a nawet wykazał lekką nadwyżkę, a to dzięki urządzeniu Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu. W r. 1930 r. ujemne saldo turystyki osiągnęło 87 milj. zł., przyczyniając się w znacznym stopniu do bierności ogólnego bilansu usług i świadczeń jednostronnych. W r. ub. nadwyżka wydatków nad wpływami z turystyki została zredukowana do 53 milj., głównie wskutek zmniejszenia się wyjazdów i wydatków polskich turystów zagranicą pod wpływem kryzysu i podwyżki opłat za paszporty.

Stale bierne saldo z tytułu rozrachunków celnych polsko-gdańskich, obejmujących po stronie rozchodów cła, uiszczane w komorach celnych na terenie W. M. Gdańska od towarów, przywożonych do Polski, a po stronie wpływów części ceł, zwróconych Skarbowi Państwa przez gdańskie

¹⁾ Saldo dochodów z eksploatacji kolei na terenie W. M. Gdańska stanowi formalnie dochód Zarządu Kolei, ale w istocie nie jest zyskiem polskiego organizmu gospodarczego, ponieważ znaczna część tych pozycji pochodzi z przewozu towarów, wywożonych lub przywożonych do Polski, a zatem opłaconego w znacznej części przez obywateli polskich. Sumy tych wypłat są objęte szacunkami obrotów towarowych między Polską a Gdańskiem.

komory celne, wynosiło w 1930 r. — 27 milj. zł., w 1931 r. — 22 milj. zł., wobec 16 milj. zł. w 1929 r. Nadwyżka wydatków nad wpływami za usługi ubezpieczeniowe zmalała z 11 milj. zł. w 1929 r. do 7 milj. zł. w 1930 r. i do 5 milj. zł. w 1931 r.

Wydatki netto z tytułu innych pozycji bieżących, obejmujące przede wszystkim wydatki rządu polskiego zagranicą na utrzymanie placówek dyplomatycznych, wpłaty do instytucji międzynarodowych, następnie usługi tego rodzaju, jak honoraria autorskie, licencje filmowe i t. p., w 1930 r. wzrosły w porównaniu z 1929 r. przeszło dwukrotnie do 131 milj. zł., w 1931 r. jednak naskutek posunięć oszczędnościowych Rządu, zostały zredukowane znacznie, gdyż do 77 milj. zł. Zaznaczyć należy, że do roku 1926 pozycje te stałe zamykały się saldem czynnym, dzięki z jednej strony otrzymywanym przez różne towarzystwa religijne ofiarom dobroczynnym, zmniejszonym w następnych latach do kwot stosunkowo nieznacznych, z drugiej zaś — dzięki o wiele mniejszym wydatkom rządu polskiego.

Obrót kapitałowy, który w latach 1927-29 wykazywał znaczne nadwyżki w wysokości 1.440, 953 i 368 milj. zł., w latach 1930-31, wskutek spłat krótkoterminowych kredytów przyniósł niedobory w wysokości 31 i 195 milj. zł. Ogólne zatem saldo bierne z tytułu obrotów bieżących i kapitałowych wynosiło w 1930 r. — 252 milj. zł., w 1931 r. zaś — 163 milj. zł., przyczem w 1930 r. spowodowane zostało niemal wyłącznie ujemnem kształtowaniem się bilansu usług i świadczeń jednostronnych, natomiast w 1931 r. — całkowicie odpływem kredytów krótkoterminowych. Niedobory te zostały pokryte z rezerw walutowo-dewizowych Banku Polskiego, który w ciągu tych dwóch lat utracił na rzecz zagranicy złota w wysokości 102 milj. zł. i dewiz w sumie 312·8 milj. zł.

Analiza ruchu kapitałów wykazuje, że w 1930 r., ogólnie biorąc, odpływu kapitałów z Polski zagranicę jeszcze prawie nie było. Wprawdzie obroty kapitałami krótkoterminowymi, ujętymi statystycznie, zamykają się saldem biernym w wysokości bezmała 600 milj. zł., jednak niemal całkowicie pokrywa się saldem dodatnim pozycji kapitałów nieuchwyconych statystycznie w wysokości 563 milj. zł., któreto saldo jest niczem innym, jak tylko saldem właśnie błędów statystycznych i to zapewne głównie w dziale obrotów kapitałowych. Do takich błędów w pierwszym rzędzie zaliczyć należy np. zbyt wysokie w porównaniu z 1931 r. oszacowanie spadku zadłużenia z tytułu handlu zagranicznego, określonego sumą 635 milj. zł., podczas gdy w 1931 r. miało ono wynosić tylko 276 milj. zł. Niewątpliwie w 1930 r. miały miejsce poważne spłaty kredytów handlowych, jednak w rozmiarach zapewne mniejszych, niż to zostało przyjęte, skoro się weźmie pod uwagę, że skurczenie się importu w 1930 było stosunkowo słabsze niż w 1931 r. Cyfrę zatem spłat kredytów handlowych w 1930 r. należałoby zmniejszyć przynajmniej o jakieś 100 milj. zł., powiększając o nie spadek zadłużenia z tytułu tychże kredytów w ciągu 1931 r. Kredyty gotówkowe przedsiębiorstw oraz kredyty bankowe w 1930 r. wykazują lekką nadwyżkę przychodów nad rozchodami w wysokości 8·3 milj. zł.

Rok 1931 przyniósł już natomiast wyraźny poważny spadek zadłużenia krótkoterminowego Polski. Obroty kapitałami krótkoterminowymi według tymczasowych niekompletnych danych, wyniosły po stronie przychodu zaledwie 187 milj. zł., po stronie zaś rozchodu — 542 milj. zł., wykazując w ten sposób saldo bierne w wysokości 355 milj. zł. Poza wyżej omówionym zmniejszeniem się zobowiązań Polski z tytułu kredytów handlowych miały miejsce również poważne spłaty kredytów bankowych, osiągając 238 milj. zł. Ubytek kredytów zagranicznych banki polskie tylko w nieznacznej części, gdyż zaledwie w wysokości 41 milj. zł., zrekompensowały wycofanemi z zagranicy wierzytelnościami. Saldo obrotu papierami wartościowemi, w latach 1927-29 dodatnie w wysokości 30, 41 i 17 milj. zł. w roku 1930, a zwłaszcza w 1931 r., naskutek silnego zmniejszenia zbytu dla papierów wartościowych, przy równoczesnem wzmożeniu się powrotu do kraju dawniej nabytych przez zagranicę, stało się ujemne i wynosiło w 1930 r. — 2 milj. zł., w 1931 r. zaś — 16 milj. zł.

Co się tyczy obrotów kapitałami długoterminowymi, to w 1930 r. zostały one zrównoważone, wykazując nawet paromiljonową nadwyżkę, rozchody bowiem z tytułu amortyzacji długów państwowych i samorządowych znalazły rekompensatę we wzroście udziałów zagranicznych w przedsiębiorstwach polskich. W 1931 r., naskutek wpływów z długoterminowych pożyczek i kredytów przy jednoczesnem spadku, w związku z zastosowaniem w II półroczu 1931 r. moratorium Hoovera, amortyzacji długów państwowych, obroty kapitałami długoterminowymi wykazały saldo czynne w wysokości 257 milj. zł. W ciągu r. ub. Polska uzyskała od zagranicy 340 milj. zł., z czego 220 milj. zł. otrzymał Rząd Polski z tytułu pożyczki zagranicznej od Koncernu Kreugera, 86 milj. zł. wpłynęło dla konsorcjum polsko-francuskiego budowy nowej kolei Śląsk-Gdynia i około 3 milj. zł. dla przedsiębiorstwa państwowego „Polska Poczta, Telegraf i Telefon“.

W rezultacie powyższej analizy podkreślić należy przede wszystkim doniosłe znaczenie, jakie wśród poszczególnych składników bilansu płatniczego Polski przypadło w ostatnich dwóch latach bilansowi handlowemu, którego saldo dodatnie w przeżywanym okresie potęgującego się paraliżu automatyki obrotów międzynarodowych, zwłaszcza w dziedzinie wymiany kredytowej, stało się dla Polski, obok pewnego dopływu kapitałów długoterminowych w 1931 r., jedynym wprawdzie niekompletnym, równoważnikiem wycofywania krótkoterminowych kredytów zagranicznych, przy zaniku nowych, oraz wzrostu bierności salda z tytułu usług jednostronnych, a tem samem jedyną niemal obroną dla rezerw walutowo-dewizowych Banku Polskiego. Fakt, że Polska — mimo swego charakteru dłużniczego — wykazała w 1931 r. dużą odporność, zachowując nienaruszony system walutowy bez uciekania się do jakichkolwiek ograniczeń dewizowych i stanowiąc pod tym względem jeden z nielicznych wyjątków wśród krajów europejskich, przypisać należy właśnie aktywności bilansu handlowego.

Aktywność bilansu handlowego nie była wprawdzie dość wysoka, by całkowicie zabezpieczyć poziom rezerw kruszcowo-walutowych, jednak umożliwiła polskiej instytucji emisyjnej utrzymać swe stanowisko niezachwiane.

Walka o zachowanie równowagi obrotów płatniczych bez poważniejszej utraty rezerw kruszcowo-walutowych, przy obecnym zaniku międzynarodowego ruchu kapitałów nie tylko u nas, jak wogóle w krajach dłużniczych, lecz ostatnio nawet w krajach wierzycielskich, rozstrzyga się przede wszystkim na terenie bilansu handlowego. Konieczność przeto dalszego utrzymania jego aktywności — mimo wzrastających wciąż utrudnień — nie może podlegać dla nas najmniejszym wątpliwościom. Wobec niewielkich szans zmniejszenia, nawet kosztem dalszego pogłębienia bezrobocia, poziomu importu, zredukowanego już w 80% do przywozu jedynie niezbędnych surowców, nieprodukowanych w kraju, muszą być ponoszone wszelkie ofiary na rzecz forsowania eksportu, bez względu na to, że przenikanie naszego wywozu przez wzrastające barjery, wzmożone przez powszechny interwencjonizm antyimportowy i proeksportowy, staje się dla nas coraz kosztowniejsze i niezależnie od tego, czy podobną politykę uważamy za racjonalną na dłuższy dystans.

W stałej strukturze bilansu płatniczego Polski po jego stronie przeciwnej wynikom bilansu handlu zagranicznego na pierwszy plan wysuwają się kredyty zagraniczne. W okresie katastrofalnej ucieczki kapitałów krótkoterminowych z krajów dłużniczych do macierzystych — wierzycielskich szczególna uwaga należy się wysokości i charakterowi zadłużenia kraju. Ogólny stan zobowiązań i wierzytelności zagranicznych Polski oraz zmiany, zaszłe w nim w ciągu dwu lat światowego przesilenia gospodarczego, przedstawiają następujące tablice:

Stan i ruch zobowiązań zagranicznych Polski (w milj. zł.)

RODZAJ ZOBOWIĄZAŃ	Stan w dniu 31.XII.1929	Obrót w ciągu roku 1930				Stan w dniu 31.XII.1930	Obrót w ciągu roku 1931				Stan w dniu 31.XII.1931
		Wzrost zobowiązań bez dokonania wpłat i wypłat	zmniej- szenie	Przychód	Rozchód		Wzrost zobowiązań bez dokonania wpłat i wypłat	zmniej- szenie	Przychód	Rozchód	
Długi państwowe	3.743·7	344·7 ¹⁾	—	—	95·8	3.992·8	423·3	—	219·9	66·0	4.569·8
„ samorządowe	228·7	0·6	8·7	3·7	2·6	221·7	.	.	.	5·0	216·7
Obligacje i listy zastawne .	317·3	—	2·1 ²⁾	13·7	10·7	318·2	.	.	.	12·0	306·2
Udziały zagr. w przedsię- biorstwach krajowych . .	1.799·5	76·0 ³⁾	32·9 ⁴⁾	139·3 ⁵⁾	4·2	1.977·7	.	.	31·1	.	2.008·8
Oddziały przedsiębiorstw za- granicznych	557·7	—	—	5·6	14·2	549·1	.	.	.	.	549·1
Kredyty gotówkowe przed- siębiorstw krajowych . .	1.828·0	—	3·2	713·1	708·1	1.829·8	.	.	141·0	.	1.970·8
Kredyty bankowe	676·1	—	—	—	33·2	642·9	—	—	—	237·9	405·0
„ handlowe	1.152·0	—	—	—	635·2	516·8	—	—	—	276·5	240·3
„ z innych tytułów	89·3	—	—	—	40·8	48·5	—	—	—	—	48·5
Kapitały nieuchwycone sta- tystycznie	—	—	—	562·6	—	562·6	—	—	—	97·1	465·5
Ogółem	10.392·3	421·3	46·9	1.438·0	1.544·8	10.659·9	423·3	—	392·0	694·5	10.780·7

¹⁾ Konsolidacja długów w stosunku do państw obcych.

²⁾ Różnica kursowa.

³⁾ Zyski, przypadające na kapitał zagraniczny, przelane na rezerwy.

⁴⁾ Wartość kapitałów, odpisanych na straty.

⁵⁾ W tem zł 106·9 milj. emisja nowych udziałów, reszta — przejście własności udziałów dawniej emitowanych.

Stan i ruch wierzytelności zagranicznych Polski (w milj. zł.)

Rodzaj wierzytelności	Stan w dn. 31. XII. 1929	W ciągu roku 1930		Stan w dn. 31. XII. 1930	W ciągu roku 1931		Stan w dn. 31. XII. 1931
		przy- chód	rozchód		przy- chód	rozchód	
Udziały w przedsiębiorstwach zagan.	63·0	5·8	6·7	63·9	.	.	63·9
Kredyty gotówkowe przedsiębiorstw.	198·6	39·5	—	159·1	59·1	.	100·0
Kredyty bankowe	187·5	4·4	—	183·1	41·3	—	141·8
handlowe	374·9	50·9	—	324·0	22·9	—	301·1
Wierzytelności Banku Polskiego . . .	526·2	113·5	—	412·7	199·3	—	213·4
Z innych tytułów	100·6	22·3	—	78·3	.	.	78·3
Ogółem	1.450·8	236·4	6·7	1.221·1	322·6	—	898·5

Z zestawienia stanu i ruchu zobowiązań zagranicznych Polski, w którym pozycje długów państwowych oraz kredytów bankowych i handlowych za 1931 r. są danymi ostatecznymi, natomiast inne pozycje za tenże rok, są tymczasowe i niekompletne, wynika, że w ciągu ubiegłych dwu lat zadłużenie Polski wobec zagranicy zwiększyło się o 388 milj. zł. Wzrost ten jest jednak tylko buchalteryjny, gdyż powstał wyłącznie wskutek ostatecznej konsolidacji długów państwowych, zaciągniętych w pierwszych latach wskrzeszenia Państwa Polskiego. Faktycznie zaś Polska w ciągu 1930-31 r. spłaciła zagranicy o 380 milj. zł. więcej, niż w tymże czasie otrzymała, czyli innemi słowy o tę sumę zmniejszyła swe zadłużenie. Jednocześnie w tychże latach nastąpił spadek wierzytelności zagranicznych Polski z 1.451 milj. zł do 899 milj. zł., czyli o 552 milj. zł. Ogólne zatem zadłużenie netto wynosiło na dzień 31. XII. 1931 r. 9.882 milj. zł., z czego 4.786 milj. zł., czyli 48%, przypadało na długi publiczne, a wśród nich 4.570 milj. zł. wynosiły długi państwowe. Z tych ostatnich 3.376 milj. zł., czyli około 74%, stanowiły nieprodukcyjne długi wojenne, które Państwo Polskie obarczone zostało od chwili swego odrodzenia na pokrycie zniszczeń wojennych, oszacowanych w Polsce na około 2 miljardy dolarów, opieki zagranicą nad ludnością, ewakuowaną w czasie wojny europejskiej do Rosji, Niemiec, a następnie powracającą do kraju, oraz kosztów przemarszu jeńców wojennych. Prowadzenie wojny z bolszewikami wymagało również podjęcia zobowiązań zagranicznych. Z przytoczonych tytułów pochodzi dług wobec rządu Stanów Zjednoczonych w wysokości zgórą 2 miliardów zł., wobec rządu Francji w wysokości około 800 milj. zł. i drobniejsze wobec rządów szeregu innych krajów: Wielkiej Brytanii, Włoch, Norwegii, Szwecji, Danii, Holandji i Szwajcarii. Pozatem ciężą na Polsce długi polikwidacyjne austriackie i węgierskie na sumę około 355 milj. zł. oraz pożyczki prywatne Rządu Polskiego z okresu ustalania się państwowości, udzielane na te same cele, co pożyczki od rządów. Gospodarcze zobowiązania państwowe, których łączny stan dn. 31. XII. 1931 r. wynosił tylko 1.194 milj. zł., datują się dopiero od 1924 r.

Zagraniczne długi prywatne Polski pochodzą przeważnie już z okresu postabilizacyjnego. Wśród nich zobowiązania z tytułu obligacji bankowych i przemysłowych oraz listów zastawnych, uplasowanych zagranicą, wynosiło w końcu 1931 r. około 300 milj. zł. W przedsiębiorstwach polskich według stanu z końca 1931 r. brał udział kapitał zagraniczny w nominalnej wysokości 2 miliardów zł., efektywnie zaś w latach 1924-30 wpłynęło do Polski około 700 milj. zł.; w 1931 r. przyływ tych kapitałów, wzmożony w latach 1927-29, słabszy już w 1930 r., zmalał do 31 milj. zł.

Kredyty gotówkowe, łącznie krótko-długoterminowe i nieokreślone, zwiększone w 1931 r. o 141 milj. zł., sięgały w końcu 1931 r. niemal 2 miliardów zł. Ogólna wartość mieszczących się w Polsce przedsiębiorstw zagranicznych, które siedzibę swą mają poza jej granicami, a pracują w Polsce jedynie przez swe oddziały, na koniec 1931 r. oceniona została na 500 milj. zł., z czego przeszło 63% było nieuruchomione w Polsce, reszta stanowiła kapitał obrotowy.

Wszystkie powyższe zobowiązania prywatne, swym czynnym udziałem zespolone z życiem gospodarczym Polski, nie odczuwają bezpośredniego wpływu konjunktury na rynkach finansowych, natomiast ostrym fluktuacjom poddane są kredyty towarowe oraz międzybankowe. Mianowicie kredyty handlowe z 1.152 milj. zł. w końcu 1929 r. spadły w końcu 1931 r. do 240 milj. zł. Natomiast należności Polski z tytułu eksportu zmniejszyły się w tym samym czasie tylko z 375 milj. zł. do 301 milj. zł. Mały stosunkowo spadek wierzytelności w porównaniu ze spadkiem zobowiązań jest wynikiem w pierwszym rzędzie wzmocnienia kredytowanego wywozu do Rosji, a pozatem zamrożenia wierzytelności w krajach, które stosowały reglamentację dewizową. Wierzytelności zagraniczne banków polskich z 187 milj. zł. obniżyły się do 142 milj. zł., zobowiązania zaś z 676 milj. zł. do 405 milj. zł., z czego 88% przypada na rok 1931, głównie na kwartał trzeci. Wreszcie zagraniczne wierzytelności Banku Polskiego zmniejszyły się z 526 milj. zł. w 1929 r. do 213 milj. zł., częściowo w wyniku zamiany dewiz na złoto, głównie zaś skutkiem pokrywania płatności zagranicznych.